

Господарське право; господарське процесуальне право

УДК 346.91

**Литвиненко Ольга Сергіївна**

*магістр права юридичного факультету*

*Київського національного університету імені Тараса Шевченка*

**Литвиненко Ольга Сергеевна**

*магистр права юридического факультета*

*Киевского национального университета имени Тараса Шевченко*

**Lytvynenko Olga**

*Master of Laws of the Law Faculty of the*

*Taras Shevchenko National University of Kyiv*

**ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ ЗА  
НОВІТНІМ ГОСПОДАРСЬКИМ ПРОЦЕСУАЛЬНИМ  
ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ  
ПРАВОВОЕ УРЕГУЛИРОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ  
ДОКАЗАТЕЛЬСТВ СОГЛАСНО СОВРЕМЕННОМУ  
ХОЗЯЙСТВЕННОМУ ПРОЦЕССУАЛЬНОМУ  
ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВУ УКРАИНЫ: ПРОБЛЕМЫ И  
ПЕРСПЕКТИВЫ**

**LEGAL REGULATION OF ELECTRONIC EVIDENCE ON THE  
LATEST ECONOMIC PROCEDURAL LEGISLATION OF UKRAINE:  
PROBLEMS AND PERSPECTIVES**

*Анотація.* В ході написання статті автором було здійснено аналіз новітнього процесуального законодавства, а також законопроекти, що ще на стадії розгляду ВРУ, внаслідок чого виявлено проблемні аспекти у регулюванні правового статусу електронних документів у якості доказу при розгляді господарських справ судами.

*Наукова новизна роботи полягає у тому, що на основі наукових здобутків та законодавства проведено дослідження електронних засобів доказування, що введено новою редакцією Господарського процесуального кодексу України, в якому на доктринальному рівні обґрунтовано теоретичні положення щодо цих доказів, визначено особливості їх застосування, розроблено пропозиції з удосконалення відповідного господарського процесуального законодавства.*

*Внаслідок проведеного дослідження правового регулювання електронних доказів за новітнім процесуальним законодавством України встановлено значну кількість прогалів у положеннях нової редакції ГПК України. Серед них можна виокремити значну кількість бланкетних норм, що відправляють до законодавчого регулювання, якого не існує. Крім того виявлено колізії між положеннями нової редакції ГПК та Закону України «Про електронний цифровий підпис». Така недосконалість правового регулювання у зазначеній сфері зумовлена відсутністю досвіду з врегулювання електронних доказів та майже повною відсутністю наукових досліджень з відповідною тематикою, оскільки інститут електронних доказів є новим для господарського процесу. До того поодинокі постанови новоствореного Верховного суду не надають можливості сформуванню сталої судової практики, що у свою чергу безпосередньо впливає на рівень ефективності господарського судочинства в цілому.*

**Ключові слова:** *господарський процес, господарське процесуальне право, господарське процесуальне законодавство, докази, подання доказів, електронні докази, електронна інформація.*

**Анотація.** *В ходе написания статьи автором был осуществлен анализ новейшего процессуального законодательства, а также законопроекты, еще на стадии рассмотрения ВРУ, в результате чего выявлены проблемные аспекты в регулировании правового статуса*

*электронных документов в качестве доказательства при рассмотрении хозяйственных дел судами.*

*Научная новизна работы заключается в том, что на основе научных достижений и законодательства проведено исследование электронных средств доказывания, введено новой редакцией Хозяйственного процессуального кодекса Украины, в котором на доктринальном уровне обоснованы теоретические положения относительно этих доказательств, определены особенности их применения, разработаны предложения по совершенствованию соответствующего хозяйственного процессуального законодательства.*

*Вследствие проведенного исследования правового регулирования электронных доказательств по новейшим процессуальным законодательством Украины установлено значительное количество пробелов в положениях новой редакции ГПК Украины. Среди них можно выделить значительное количество бланкетных норм, отправляют к законодательному регулированию, которого не существует. Кроме того выявлено коллизии между положениями новой редакции ГПК и Закона Украины «Об электронной цифровой подписи». Такая несовершенство правового регулирования в указанной сфере обусловлена отсутствием опыта по урегулированию электронных доказательств и почти полным отсутствием научных исследований по соответствующей тематике, поскольку институт электронных доказательств является новым для хозяйственного процесса. К тому единичные постановления вновь Верховного суда не предоставляют возможности сформировать устойчивую судебную практику, в свою очередь непосредственно влияет на уровень эффективности хозяйственного судопроизводства в целом.*

**Ключевые слова:** *хозяйственный процесс, хозяйственное процессуальное право, хозяйственное процессуальное законодательство,*

доказательства, представления доказательств, электронные доказательства, электронная информация.

**Summary.** *In the course of writing the article, the author analyzed the latest procedural legislation, as well as the draft laws that were still at the stage of consideration by the Verkhovna Rada, as a result of which revealed the problem aspects in regulating the legal status of electronic documents as evidence in the consideration of commercial cases by the courts.*

*The scientific novelty of the work is that on the basis of scientific achievements and legislation the research of electronic means of proof was introduced, introduced by the new wording of the Commercial Procedural Code of Ukraine, in which, at the doctrinal level, the theoretical positions regarding these evidence were substantiated, the peculiarities of their application were determined, proposals on improvement were developed. the relevant economic procedural legislation.*

*As a result of a study on the legal regulation of electronic evidence, a number of gaps in the new edition of the Code of Civil Procedure of Ukraine were established under the new Ukrainian procedural law. Among them, it is possible to distinguish a large number of blanket norms, sent to legislative regulation, which does not exist. In addition, there were conflicts between the provisions of the new edition of the Civil Code of Ukraine and the Law of Ukraine "On Electronic Digital Signature". Such imperfection of legal regulation in this area is due to the lack of experience in the regulation of electronic evidence and the almost complete lack of research on the subject, since the Institute of Electronic Evidence is new to the economic process. Until then, the separate resolutions of the newly created Supreme Court do not provide the opportunity to form a permanent judicial practice, which in turn directly affects the level of efficiency of economic justice in general.*

**Key words:** *economic process, economic procedural law, economic procedural legislation, evidence, presentation of evidence, electronic evidence, electronic information.*

**Постановка проблеми.** Із прийняттям Закону України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших законодавчих актів» та визначенням нового засобу доказування в господарському процесі виникла об'єктивна необхідність в дослідженні нового інституту господарського процесуального права, а саме інституту електронних доказів. Вивчення вищезазначеного інституту потребує звернення як до питань загальнотеоретичних концепцій розуміння доказів у судовому процесі, так і до проблематики розмежування їхніх видів, визначення особливостей таких видів, а також характерні шляхи їхнього правового врегулювання.

Актуальність дослідження сутності та наявного правового регулювання такого виду доказів зумовлюється як недосконалістю законодавства у зазначеній сфері та недостатністю його тлумачення судовою практикою, так і майже повною відсутністю наукового дослідження інституту електронних доказів.

**Аналіз останніх досліджень та публікацій.** Питанню вирішення правових проблем у сфері використання електронних доказів при вирішенні спорів судами присвячено дуже малу кількість наукових праць, що зумовлює актуальність даної теми.

**Мета статті.** Проаналізувати сучасне вітчизняне законодавство, що регулює електронні докази, виявити недоліки та проблемні аспекти, віднайти шляхи їх подолання.

**Виклад основного матеріалу.** Відповідно до ч. 1 ст. 96 ГПК України електронними доказами є інформація в електронній (цифровій) формі, яка

містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (в тому числі текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних й інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо), серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [1].

Так, однією із форм вираження такої електронної інформації є, зокрема електронні документи. Згідно із ч. 1, 2 ст. 5 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг» електронний документ – документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов'язкові реквізити документа [3]. Склад та порядок розміщення обов'язкових реквізитів електронних документів визначається законодавством. Слід звернути увагу на те, що в законодавстві України відсутнє регулювання даного питання, що робить вищезазначене положення Закону нікчемним.

Єдиним обов'язковим реквізитом електронного документа визначається електронний цифровий підпис в контексті ст. 7 вищезазначеного Закону, а саме, законодавець визначає електронний цифровий підпис як один із обов'язкових реквізитів, у свою чергу, не наводить жодних інших.

Статтею 1 Закону України «Про електронний цифровий підпис» визначено, що електронний цифровий підпис – вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа [2].

Якщо говорити про інші можливі форми вираження електронної інформації, яка може подаватися до суду у якості електронного доказу, як наприклад, веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані або бази даних, то слід відмітити, що законодавство не містить визначень таких понять.

ГПК України передбачає, що електронні докази подаються в оригіналі або в електронній копії, засвідченій електронним цифровим підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». Законом може бути передбачено інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу. В наведеній нормі можна побачити одразу декілька прогалин.

По-перше, у законодавстві України відсутнє правове регулювання щодо визначення оригіналу та копії електронного доказу. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» містить регулювання щодо розрізнення оригіналу та електронної копії лише стосовно електронного документа, який є далеко не єдиною формою вираження електронних доказів. Так, оригіналом електронного документа вважається електронний примірник документа з обов'язковими реквізитами, у тому числі з електронним підписом автора або підписом, прирівняним до власноручного підпису відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис». У разі надсилання електронного документа кільком адресатам або його зберігання на кількох електронних носіях інформації кожний з електронних примірників вважається оригіналом електронного документа. Якщо автором створюються ідентичні за документарною інформацією та реквізитами електронний документ та документ на папері, кожен з документів є оригіналом і має однакову юридичну силу. Оригінал електронного документа повинен давати змогу довести його цілісність та справжність у порядку, визначеному законодавством; у визначених законодавством випадках може бути

пред'явлений у візуальній формі відображення, в тому числі у паперовій копії. У свою чергу, електронна копія електронного документа засвідчується у порядку, встановленому законом. Копією документа на папері для електронного документа є візуальне подання електронного документа на папері, яке засвідчене в порядку, встановленому законодавством. Проаналізувавши наведене, доходимо висновку, що оригіналом електронного документа є примірник із проставленим на ньому електронним цифровим підписом, а електронною копією – той самий документ, засвідчений в неіснуючому порядку.

Таким чином, у нас прослідковується друга прогалина вищезазначеної норми ГПК України, а саме, виходить колізія між нормою Закону України «Про електронний цифровий підпис» та ГПК України, а саме, перший встановлює, що примірник з електронним цифровим підписом є оригіналом. У свою чергу, положення другого – стверджують, що електронна копія засвідчується електронним цифровим підписом. Отже, виходячи з положень наведених законодавчих актів випливає, що засвідчення електронної копії електронного документа, що подається у якості електронного доказу, фактично перетворює його на оригінал.

Третьою прогалиною положення ч. 2 ст. 96 ГПК України є бланкетна норма, яка вказує, що Законом може бути передбачено інший порядок засвідчення електронної копії електронного доказу, оскільки такого порядку не існує. Виникає питання, а навіщо ж взагалі законодавець вирішив прописати можливість подання електронних доказів в оригіналі та в електронній копії? За таких обставин, положення ч. 4 та ч. 5 ст. 96 ГПК України в розрізі подання копії електронного доказу та витребування відповідного оригіналу наразі є такими, що неможливо застосовувати.

Наступне положення ст. 96 ГПК України передбачає право учасників справи подавати електронні докази в паперових копіях, посвідчених в

порядку, передбаченому законом. Паперова копія електронного доказу не вважається письмовим доказом.

Така норма кореспондується із ч. 5 ст. 42 ГПК України, де вказано, що документи (в тому числі процесуальні документи, письмові та електронні докази тощо) можуть подаватися до суду, а процесуальні дії вчинятися учасниками справи в електронній формі з використанням Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, за винятком випадків, передбачених цим Кодексом.

Фактично, враховуючи положення п. 17.1 Перехідних положень нової редакції ГПК України, право подавати електронні докази в паперових копіях трансформується в обов'язок, оскільки до дня початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи подання, реєстрація, надсилання процесуальних та інших документів, доказів, формування, зберігання та надсилання матеріалів справи здійснюються в паперовій формі. Як довго триватиме таке гальмування нормального застосування інституту електронних доказів залишається невідомим. Законодавець заявляє, що Єдина судова інформаційно-телекомунікаційна система почне функціонувати через 90 днів з дня опублікування Державною судовою адміністрацією України у газеті «Голос України» та на веб-порталі судової влади оголошення про створення та забезпечення функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи, у свою чергу, жодних термінів для створення та забезпечення такої системи не передбачено.

Стаття 97 ГПК України має назву «зберігання та повернення оригіналів електронних доказів», і містить наступний зміст: «оригінали або копії електронних доказів зберігаються у суді в матеріалах справи. За клопотанням особи, яка надала суду оригінал електронного доказу на матеріальному носії, суд повертає такий матеріальний носій, на якому міститься оригінал доказу, цій особі після дослідження вказаного

електронного доказу, якщо це можливо без шкоди для розгляду справи, або після набрання судовим рішенням законної сили. У матеріалах справи залишається засвідчена суддею копія електронного доказу або витяг з нього».

Вищезазначена норма викликає чималу кількість питань, проте регулювання останніх відсутнє. По-перше, з урахуванням різноманітності можливих носіїв електронної інформації, а також враховуючи кардинально різні їхні форми та розміри, неврегульованим є алгоритм дій щодо залучення таких носіїв до матеріалів справи. До початку функціонування Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи електронні докази слід подавати у вигляді їхніх паперових копій. У свою чергу, після початку функціонування зазначеної системи, згідно із ч. 9 ст. 6 ГПК України суд проводитиме розгляд справи за матеріалами судової справи в електронній формі. Процесуальні та інші документи і докази у паперовій формі не пізніше трьох днів з дня їх надходження до суду переводяться у електронну форму та долучаються до матеріалів електронної судової справи в порядку, визначеному Положенням про Єдину судову інформаційно-телекомунікаційну систему. Стосовно поданих електронних доказів, що містяться на будь-яких носіях і долучені не шляхом надсилання електронною поштою, регулювання долучення до матеріалів судової справи відсутнє.

По-друге, незрозумілим є також положення щодо повернення матеріального носія, на якому міститься оригінал електронного доказу, а саме, яким чином суддя має засвідчувати зроблену копію електронного доказу.

Проаналізувавши дану статтю ГПК України, доречним вбачається внесення змін для урегулювання вищевикладених прогалин та передбачення розмноження поданого на матеріальному носії електронного доказу і розміщення одного примірника такого доказу в Єдиній судовій

інформаційно-телекомунікаційній системі, після чого матеріальний носій буде повернуто власнику. Таке регулювання дозволило б вирішити одразу обидві проблеми.

Детально слід розглянути питання розмежування оригіналу і копії електронного доказу. Як зазначалося вище, діюче законодавство України передбачило можливість подання оригіналу або копії електронного доказу, не вказавши їхню відмінність або порядок засвідчення копій електронних доказів.

Якщо звернутися до Типового закону ЮНСІТРАЛ про електронну торгівлю та Інструкції з прийняття 1996 р., то побачимо окрему статтю, що регулює питання «оригінальності» інформації. Так, стаття 8 зазначеного закону визначає:

«1. Если законодательство требует, чтобы информация представлялась или сохранялась в ее подлинной форме, это требование считается выполненным с помощью сообщения данных, если:

а) имеются надежные доказательства целостности информации с момента, когда она была впервые подготовлена в ее окончательной форме в виде сообщения данных или в каком-либо ином виде; и

б) при необходимости предъявления информации, эта информация может быть продемонстрирована лицу, которому она должна быть предъявлена.

2. Пункт 1 применяется как в тех случаях, когда содержащееся в нем требование выражено в форме обязательства, так и в тех случаях, когда законодательство просто предусматривает наступление определенных последствий, если информация не была представлена или сохранена в ее подлинной форме.

3. Для целей подпункта (а) пункта 1:

а) критерием оценки целостности является сохранение информации в полном и неизменном виде, без учета добавления любых индоссаментов и

любых изменений, происходящих в обычном процессе передачи, хранения и демонстрации; и

б) требуемая степень надежности оценивается с учетом цели, для которой информация была подготовлена, и всех соответствующих обстоятельств.

4. Положения настоящей статьи не применяются в следующих случаях: [...]» [7].

Таким чином, проаналізувавши дану статтю, доходимо висновку, що основним критерієм «оригінальності» інформації ЮНСІТРАЛ визначає цілісність та момент часу, коли така інформація була вперше підготована в її кінцевому вигляді. Положення щодо цілісності містяться також в Законі України «Про електронні документи та електронний документообіг». Відповідно до ч. 4 ст. 7 зазначеного закону оригінал електронного документа повинен давати змогу довести його цілісність та справжність у порядку, визначеному законодавством; у визначених законодавством випадках може бути пред'явлений у візуальній формі відображення, в тому числі у паперовій копії. Фактично, цілісність такого документа підтверджується електронним цифровим підписом, про що зазначається у ст. 12 Закону України «Про електронні документи та електронний документообіг».

З другим критерієм ЮНСІТРАЛ щодо «оригінальності» інформації дещо складніше. Так, законодавство України не визначає обов'язок фіксування моменту часу, коли така інформація була вперше підготована в її кінцевому вигляді. Проте, таке фіксування наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу здійснюється шляхом додання до нього або логічного поєднання з ним електронної позначки часу. Регулювання такої процедури здійснюється «Порядком засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу» затвердженим Постановою Кабінету Міністрів

України від 26.05.2004 р. № 680. Відповідно до п. 5 Порядку у процесі фіксування часу електронна позначка часу додається або логічно поєднується з електронними даними таким чином, щоб була виключена можливість вносити до них зміни із збереженням електронної позначки часу після надання послуги фіксування часу [6].

Наумов В. Б. вважає, що при визначенні виду електронного документу (оригінал чи копія) істотне значення має час підпису уповноваженою особою, тобто момент надання документу юридичної сили [4, с. 229]. На думку Попової І. М. це свідчить про те, що спочатку створюється оригінал електронного документа, а всі інші документи, що формуються на його основі, є копіями [5].

Використовувати на практиці такий принцип визначення оригіналу та копії електронного доказу навряд чи є доречним, оскільки визначити найперший підписаний ЕЦП доказ безсумнівно є неможливим, оскільки для цього необхідно було б дослідити абсолютно всі ідентичні документи, щоб встановити, який з них був найпершим. У свою чергу, у суду була б відсутня можливість впевнитися, що останньому надано всі існуючі ідентичні докази, або що до суду надано дійсно створений та підписаний найперший примірник.

Крім того, існування розмежування оригіналу та копій електронних доказів загострює питання щодо можливості використання записів онлайн трансляцій, як, наприклад, відео- та аудіоконференції у Skype чи інших аналогічних додатках, які так часто використовуються бізнесменами. Те саме питання стосується і використання «PrintScreen», адже знімок екрану навряд чи можна вважати оригіналом.

Варто також зазначити, що інформація, яка знаходиться в електронному форматі є досить уразливою, саме тому, що може піддаватися вірусним і кібератакам, що може призвести до втрати таких документів.

Крім того, існує ймовірність видалення інформації з місця збереження у мережі Інтернет.

Таким чином, якщо розмежовувати електронні докази на оригінал і копію, то описана раніше ситуація може призвести до виникнення сумнівів щодо достовірності інформації, що була скопійована раніше на електронний носій.

Враховуючи викладене, з урахуванням однієї з найхарактерніших для електронних доказів ознак, щодо можливості розмноження електронних доказів шляхом створення абсолютно ідентичних електронних копій, вважаємо, що розмежування електронних доказів на оригінал та копію є недоречним.

**Висновки.** Внаслідок проведеного дослідження правового регулювання електронних доказів за новітнім процесуальним законодавством України встановлено значну кількість прогалин у положеннях нової редакції ГПК України. Серед них можна виокремити значну кількість бланкетних норм, що відправляють до законодавчого регулювання, якого не існує. Крім того виявлено колізії між положеннями нової редакції ГПК та Закону України «Про електронний цифровий підпис». Така недосконалість правового регулювання у зазначеній сфері зумовлена відсутністю досвіду з врегулювання електронних доказів та майже повною відсутністю наукових досліджень з відповідною тематикою, оскільки інститут електронних доказів є новим для господарського процесу. До того поодинокі постанови новоствореного Верховного суду не надають можливості сформуванню сталої судової практики, що у свою чергу безпосередньо впливає на рівень ефективності господарського судочинства в цілому.

## **Література**

1. Господарський процесуальний кодекс України від 06.11.1991 р. № 1798-ХІІ в редакції від 15.12.2017 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page3>
2. Закон України «Про електронний цифровий підпис» від 22.05.2003 № 852-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
3. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» від 22.05.2003 р. № 851-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
4. Наумов В. Б. Право и Интернет: Очерки теории и практики / В. Б. Наумов. – М. : Книжный дом «Университет», 2002. – С. 229.
5. Попова І.М. Правове регулювання засвідчення копій електронних документів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15905/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F\\_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2\\_%D1%80%D0%B5%D0%B3\\_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B2\\_%D0%BA%D0%BE%D0%BF\\_%D0%B5%D0%BB\\_%D0%B4%D0%BE%D0%BA\\_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%8F.pdf](http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15905/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D1%80%D0%B5%D0%B3_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B2_%D0%BA%D0%BE%D0%BF_%D0%B5%D0%BB_%D0%B4%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%8F.pdf)
6. Порядок засвідчення наявності електронного документа (електронних даних) на певний момент часу затверджений Постановою Кабінету Міністрів України від 26.05.2004 р. № 680 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/680-2004-%D0%BF>
7. ЮНСИТРАЛ Типовой закон об электронной торговле и Руководство по принятию 1996 год [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452\\_Ebook.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452_Ebook.pdf)

## References

1. Ghospodarskyj procesualnyj kodeks Ukrainy vid 06.11.1991 r. # 1798-KhII v redakciji vid 15.12.2017 r. [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12/page3>
2. Zakon Ukrainy «Pro elektronnyj cyfrovyy pidpys» vid 22.05.2003 # 852-IV [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/852-15>
3. Zakon Ukrainy «Pro elektronni dokumenty ta elektronnyj dokumentoobigh» vid 22.05.2003 r. # 851-IV [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
4. Naumov V. B. Pravo y Ynternet: Ocherky teoryy y praktyky / V. B. Naumov. – M. : Knyzhnyj dom «Unyversytet», 2002. – S. 229.
5. Popova I.M. Pravove reghuljuvannja zasvidchennja kopij elektronnykh dokumentiv [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: [http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15905/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F\\_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2\\_%D1%80%D0%B5%D0%B3\\_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B2\\_%D0%BA%D0%BE%D0%BF\\_%D0%B5%D0%BB\\_%D0%B4%D0%BE%D0%BA\\_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%8F.pdf](http://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/15905/1/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F_%D0%BF%D1%80%D0%B0%D0%B2_%D1%80%D0%B5%D0%B3_%D0%B7%D0%B0%D1%81%D0%B2_%D0%BA%D0%BE%D0%BF_%D0%B5%D0%BB_%D0%B4%D0%BE%D0%BA_%D0%BF%D0%BE%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D1%8F%D1%8F%20%D0%B2%D0%B5%D1%80%D1%81%D0%B8%D1%8F.pdf)
6. Porjadok zasvidchennja najavnosti elektronnoho dokumenta (elektronnykh danykh) na pevnyj moment chasu zatverdzhenyj Postanovoju Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 26.05.2004 r. # 680 [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/680-2004-%D0%BF>
7. YuNSITRAL Tipovoy zakon ob elektronnoy torgovle i Rukovodstvo po prinyatiyu 1996 god [Elektronnyy resurs]. – Rezhim dostupa: [http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452\\_Ebook.pdf](http://www.uncitral.org/pdf/russian/texts/electcom/05-89452_Ebook.pdf)